

УДК 7.05:687.01

**ЕТНОДИЗАЙН ТА ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЯ В СУЧАСНОМУ ПРОЕКТУВАННІ
КОСТЮМА ТА ІНДУСТРІЇ МОДИ****Чупріна Н. В., Гайова І. Л., Паламар К. І.**

Київський національний університет технологій та дизайну

На основі проведеного дослідження можна сказати, що твори мистецтва та дизайну, створені на основі етнічної культури, завжди матимуть популярність у представників відповідного етносу. Популярність одягу з етнічними мотивами, як показало проведене дослідження, слугують тому прикладом і яскравою ілюстрацією. Суто науковий підхід до аналізу етнічної культури, дає можливість розкрити всю глибину та складність обраного для дослідження матеріалу. Такий підхід є нетиповим та незвичним поглядом на, здавалось, вже давно досліджені та вивчені речі та їх глибинний символізм. Ґрунтовність розкриття теми дає досить цікавий матеріал для переосмислення принципів формування етностилу в сучасній індустрії моди, збагачує традиційний погляд на етнокультуру зовсім новою, суто науковою інформацією. Це, в свою чергу, беззаперечно підкреслює думку, що пов'язує етнокультуру с сучасним етнодизайном.

Ключові слова: мода, етнодизайн, індустрія моди, етнічна культура, костюм, фольклорний стиль, асоціація, етномода, етностиль

Як стверджують деякі оглядачі мас-медіа, етнокультурна є тією сферою, яка вивчає, що саме з минулого беруть митці для втілення своїх творчих задумів в руслі етнодизайну. Зарубіжні та вітчизняні дослідники все частіше звертаються до цієї теми, а отже, сама етнокультура досліджена досить добре. Особливо докладно описані побутові звичаї, обряди, предметне середовище, фольклор та символізм всього, що оточувало українців. В цій галузі плідно працювали Хведір Вовк, Олекса Воропай, Всеволод Наумко, Любов Саннікова та ін. [1].

Питання історико-культурної автентичності продуктів дизайну набувають все більшої актуальності в багатьох країнах світу. Це зумовлено процесами глобалізації, які можуть призвести до втрати національної виразності предметно-просторового оточення людини. Уяви про красу предметного світу формувалися в межах відповідних канонів релігії, моральних устоїв особливостей природного ландшафту, засобів створення предметів ужиткового мистецтва та інших речей. Тому у пошуках оптимальних моделей організації житла, зручних та виразних форм побутових виробів, одягу та вбрання, сучасні дизайнери звертаються до первинних зразків матеріальної культури.

Як констатують дослідники сучасної моди К. Тимочко та С. Кулешова, «...етномода, на разі, дуже поширена у дизайнерській сфері та набуває все більше

шанувальників. В Україні етностиль був близький і зрозумілий у будь-які часи. Зокрема, окремі українські дизайнери постійно працюють у цьому стилі. Наприклад, З. Лихачова поєднує етнічні мотиви, сучасний крій, природні матеріали і кольори, ручну вишивку та геометричні елементи. Н. Міщенко використовує художньо-асоціативний метод в опрацюванні джерела творчості та декору для створення кожної сезонної етноколекції. Р. Богуцька послідовно розвиває тему етнічних елементів декору, знаковою рисою її стилю є національний колорит, багато ручної роботи, художня вишивка по шкірі й тканині шовковими нитками та бісером...» [2].

Однак, найбільш продуктивним може стати підхід, сутність якого – не лише показати особливості, красу національної культури (вбрання, побут, прикраси тощо), а й разом із сучасною культурою, визначити етнокультурну як семантичну складову сучасного дизайну. Цей підхід ще й досі залишається недостатньо розробленим, оскільки сфера дизайнерської творчості невпинно розвивається, даруючи людству неповторні витвори мистецтва [3].

Постановка завдання

Відповідно, своєчасним та актуальним є питання формування критеріїв оцінки естетичної виразності модного вбрання в етностилі, з перспективою вдосконалення архітектонічної цілісності та композиційно-декоративної довершеності при формуванні проектного образу в індустрії моди.

Результати дослідження

Останнім часом все більше світових дизайнерів звертаються у своїй творчості до скарбів етнічної культури. Цей стиль давно став одним з провідних у дизайні загалом. Для митців традиційна культура народів світу – невичерпне джерело натхнення, образів, незабутніх вражень. Український дизайн не є виключенням. Найбільш яскраво проілюстровано цей інтерес у творчості дизайнерів одягу.

Зацікавленість до традиційного костюму у модельєрів виникла те в 30-ті роки ХХ століття – у журналі «Нова хата» були запропоновані моделі, створені з використанням елементів українського костюму. А перші покази української моди відбулись у Львові в залі міського театру 8 травня 1938 року. Організували його майстрині кооперативу «Українське народне мистецтво» [4, С. 7-14].

Восени 1997 року стартувала перша Ukrainian Fashion Week і вже протягом 19 років наші дизайнери виводять на подіум моделі у вбранні, створеному та виготовленому в Україні. Це стало важливим кроком у розвитку модного бізнесу в

нашій країні та дало поштовх для розкриття творчих здібностей вітчизняних модельєрів.

З кожним роком дизайн одягу в Україні стає все більш професійним та конкурентоспроможним. Наші дизайнери мають неабиякий запас хисту та знань і демонструють це в своїх колекціях. Джерелом натхнення для них виступає і культурна спадщина рідної землі. З іншого боку, використовуючи етнічні чи фольклорні елементи у своїх колекціях, світові дизайнери не вкладають в них суттєвого змісту. Ці складові традиційного костюму стали символами того, як виглядав «справжній» представник етнічної спільноти. Отримавши такий статус, вони стали предметами для тиражування, копіювання та наслідування.

Як зазначає кореспондент газети Кам'янець-Подільського університету Л. Надвідна, «... ось вже більше половини століття етнічний стиль стрімко розвивався в колах високої моди, але так вміло асимілював і серед простих народних мас, що донині займає чільне місце у гардеробних шафах модниць. Безумовно, літній сезон особливо багатий на фольклорні мотиви, чому сприяє високий комфорт і легкість матеріалу, який береться за основу багатьох нарядів у стилі «етно» [5].

Як вже зазначалось, інтерес до етнокультури українців, а саме до традиційного костюму виник ще в 30-ті роки ХХ століття і з тих пір тільки зростає. Яскравим прикладом цьому слугує творчість відомих українських дизайнерів – Айни Гасе, Роксолани Богуцької, Літії Пустовіт, Вікторії Краснової [6], Олесі Теліженко [7], Каті Пшеченко [8], Любові Чернікової, Оксани Гудзик, Vita Kin та багатьох інших.

Аналіз колекцій згаданих дизайнерів дає змогу вивести ряд елементів, взятих з традиційного костюму, які вони використовують задля створення колекцій в національному стилі. Такими елементами є – сорочка, вишивка, вінок, намисто та хустка, їх інтерпретації зустрічаються в колекціях найчастіше і це дає право казати, що саме ці елементи виступають основними у формуванні образу українця для іноземців.

Дослідження семантичного значення цих елементів, яке надавали їм наші пращури і того, яку роль вони відіграють тепер, приводить до невтішного висновку – весь сакральний та семантичний зміст втрачено. Колись кожен цей елемент займав своє, чітко визначене місце, виконував роль оберегу або ж взагалі був головним у формуванні сакрального тіла людини.

Проте, цей процес має і позитивний бік – речі продовжують «жити», вони не втрачені і при бажанні кожен може одягнутись у своє, рідне. Дизайнери у своїх

колекціях демонструють, що традиційний костюм – то не архаїзм, а невичерпне джерело для людини, яка хоче поєднувати сучасне та старовинне.

Українські дизайнери створюють колекції у різноманітних стилях, відчуваючи та спостерігаючи за світовими тенденціями. Останнім часом спостерігається загострення цікавості до етнічних культур взагалі та до етнічної культури України зокрема. В дизайні одягу це виявляється в пошуках натхнення у традиційному костюмі та створенні моделей з етнічним присмаком. Крім костюму, модельєри звертаються також до декоративно-прикладного мистецтва та усної народної творчості.

Надихаються українською тематикою як імениті дизайнери, так і модельєри-початківці. Зокрема, виключно в етнічному стилі працює дизайнерка Олеся Теліженко, яка починала ще у 2005 році, декілька з її колекцій – «Древо роду», «Мій добрий звір», «Скіфія золота. Великий степ», «Таткова вишиванка». «Дикий простір», створених за мотивами української етнічної культури [7].

Етностиль завжди відрізнялися простотою і раціональністю, вільний крій сприяв високому комфорту такого одягу. Ще однією відмінною особливістю стало помпезне оздоблення виробів гардеробу: аплікації, всіляка бахрома, яскрава вишивка, часто поєднувалися тканинні фактури, віталися в'язані вставки, строкатості додавали паетки, бісер, а деякій безглуздості надавав хутро. Основними відтінками вважалися пастельні, наближені до натуральних, ні в якому разі не агресивні тони: коричневий і зелений кольори вважалися найбільш типовими [5].

Фольклорний, або етнічний, стиль є однією з ланок, які пов'язують минуле і сьогодення нашого народу. Зі століття в століття він зберігає звичні для нас кольори і силуети. Він підкреслює такі цінні якості як вишуканість, елегантність, гідність. Фольклорний стиль одягу містить елементи етнічних костюмів практично зі всього світу, збираючи їх на щось особливе, нове... Стилізованим у фольклорному стилі не обов'язково повинен бути весь наряд, це може бути тільки одна його частина, з'єднана зі звичним для вас стилем... Головне в фольклорному стилі не змішувати різні напрямки, наприклад, північних і східних народів, це виглядатиме недоречно [9].

Можна сміливо сказати, що український традиційний костюм продовжує жити в моделях, які створюють українські дизайнери. На основі проведеного системного аналізу творчості дизайнерів, які створили колекції в українському стилі, можна вивести ряд елементів, які зустрічаються найчастіше і є прикметами етнічної культури (див. рис 1).

Рис. 1. Трансформація етнічної вишивки

Отже, останнім часом цікавість до етнічної культури свого народу все зростає. Все більше етносів звертаються до власного минулого у пошуках мудрості, натхнення, ідей для творчості та власного коріння. Таке загострення інтересу має ряд причин, серед яких:

1. Глобалізація – процес, який призводить до нівелювання багатоманітності культур та стирання кордонів між ними. У зв'язку з цим поступово втрачається не лише безцінна мудрість, вивірена віками, а й мистецтво, традиції, народна творчість, вірування та світогляд – такі різноманітні та необхідні для продовження

нормального функціонування культури сьогодні. Невпинний процес глобалізації негативно впливає і на духовний розвиток націй, оскільки втрата власної етнічної культури призводить до розгубленості та почуття відірваності від свого коріння, що невдовзі матиме жахливі наслідки;

2. Зростаюча кількість великих міст - останнім часом по всьому світі спостерігається тенденція до зростання ролі великих міст у житті людини. Село, яке віддавна було осередком та місцем народження народної культури, поступово втрачає своє значення та вимирає. Місто завжди було місцем перетину культур, тут люди навпаки намагались відірватись від свого коріння, стерти свої етнічні особливості і ввійти у панівну культуру. Тепер відбувається щось подібне;
3. Втрата індивідом етнічної приналежності – нерозривно пов'язана з процесом глобалізації. Стирання кордонів між культурами, нівелювання їх відмінностей та приниження цінності кожної з них неодмінно призводить до втрати індивідом відчуття власної належності до певного етносу;
4. Поширення «масового мистецтва» – такий собі приклад культурного нівелювання та яскравий приклад, що з цього виходить. Саме «масове мистецтво» є продуктом глобалізації та яскравим прикладом того, що станеться з суспільством, коли етнічні культури буде втрачено і необхідно буде шукати їм аналог. Це культура, яка розрахована на всіх – на кожного, з будь-яким рівнем освіти, різною системою цінностей, етнічною приналежністю. Це культура та мистецтво низького рівня, для сприймання якого не потрібно докладати зусиль – думати. З одного боку, таке мистецтво дає змогу кожному доторкнутись до прекрасного, от тільки прекрасне тут – низького рівня;
5. «Стандартизація» мистецтва – нездатність пишатися власною етнокультурою і своїм минулим призвела до того, що митці починають вважати культуру Заходу більш досконалою та вартою уваги. Тому починається копіювання та наслідування технік, тем, прийомів. Сприймати таке «запозичене мистецтво» досить складно, оскільки воно є продуктом іншої культури і створене за символічно-знаковою системою, відмінною від нашої;
6. «Складність» сучасного мистецтва для розуміння простого споживача – мистецтво останніми роками знайшло нові види та напрями, переважна більшість яких розраховані на вплив на почуття людини. Для дійсного розуміння такого мистецтва людині необхідно мати не лише неабиякий багаж знань, а й здатність сприймати та

розуміти сучасне мистецтво. Оскільки в таких видах мистецтва знаково-символічна система переважно має іншоетнічне походження, зрозуміти їх досить важко;

7. Повторюваність сюжетів та образів у мистецтві – існує думка, що мистецтво дійшло до свого логічного кінця – більше нічого не можна вигадати чи створити. Підтвердженням цієї ідеї слугує те, що більшість сюжетів та образів у мистецтві, як і в дизайні, вже використані і не один раз.

Всі перераховані фактори призвели до того, що митці та суспільство загалом нарешті звернуло увагу на культуру власного етносу. Наслідком цього стало:

1. Прагнення зберегти етнічну культуру свого народу – «Зростаюче значення культури та збереження культурної багатоманітності» було визначено у Всесвітній доповіді по культурі 2000 р., а також середньостроковій стратегії ЮНЕСКО на 2002-07 р.р.;
2. Апелювання до етнічних архетипів у творчості (архетипи – образи), які закладені на підсвідомості і пов'язують людину з її корінням, етносом. Рідні архетипи читаються та сприймаються автоматично, деколи навіть не свідомо і завжди викликають приємні та позитивні емоції. Тому використання їх у творчості має лише позитивні наслідки, такі твори сприймаються більш широкими масами людей і отримують лише позитивну оцінку;
3. Поява творів мистецтва у етнічному стилі – все більше митців у своїх творчості звертаються за натхненням до етнічної культури свого народу;
4. Поява у мистецтві та дизайні образів та сюжетів з етнокультури – часто повторювані глобалізовані сюжети призвели до певного образного збідніння у мистецтві, джерелом натхнення стала етнічна культура. Тут художники можуть знайти образи та сюжети, які легко прочитаються представниками даного етносу і здобудуть безумовну позитивну оцінку;
5. Активізація дослідницької діяльності в галузі семіотики та символізму етнокультури: знаково-символічна система етнічної культури є рідною та легкою для прочитання будь-якому представнику етносу. Інформація, яку предки зашифрували таким чином є безцінною та набагато глибшою, ніж ми знаємо і можемо собі уявити. Сучасні дослідження символіки етнічної культури лише доводять, наскільки бідною є та інформація, яку ми маємо з приводу змісту та значення символів та знаків. Їх розшифрування та застосування сьогодні відкриє нові двері для етносу та його культури, ця інформація дасть змогу не лише зовсім з

іншого боку поглянути на спосіб життя наших предків, а й більш досконало вести розвиток етносу та сучасної культури;

6. Поява етнофестивалів – для того, щоб залучити до вивчення етнічної культури більшу кількість людей, почали проводитись етнофестивали. Вони дають змогу не лише демонструвати етнокультурну, а й залучати до її творення звичайних людей. Це осередок, де люди знайомляться, відкривають для себе культуру власного народу. Для когось вона є відкриттям, а хтось просто додає нове до вже отриманих знань. В будь-якому випадку - саме такі фестивалі зберігають та популяризують здоровий інтерес до вивчення культури свого народу.

Висновки

Ґрунтом для цього є архетипи та їх відкладення на підсвідомому рівні у кожного представника етносу. Ці образи легко упізнаються та прочитуються, вони завжди викликають лише приємні та позитивні емоції. Для всіх представників етносу вони є різними, а значить найбільш бажаними.

Використання етнічних архетипів дає змогу створити для людини комфортну для неї атмосферу, в якій би вона почувалась захищеною та спокійною. Ще однією характерною рисою етнічної культури є те, що вона являє собою ілюстрацію світогляду народу – уявлень про красу, гармонію, естетику. Тому речі, створені на основі цих уявлень, навіть сьогодні залишаються красивими для нас. Достатньо лише згадати про одяг, який створюють дизайнери, надихаючись традиційним костюмом. Ці речі до сих пір лишаються довершеними та естетично досконалими. Тобто можна сказати, що навіть за умов панування певного стилю у мистецтві та дизайні, речі з етнічним присмаком завжди будуть актуальними на своїй території, оскільки всі вони створені на основі спільних для всіх представників етносу явлень про красу та досконалість. Крім цього, закладені у підсвідомість у вигляді етнічних архетипів, вони відразу надають людині відчуття рідного, свого.

ЛІТЕРАТУРА

1. Саннікова Л. П. Свята мова творця у звичаї народу: еніофеноменологія староукраїнської культури / Любов Павлівна Саннікова. – К. : «Араґа», 2005. – 776 с.
2. Тимочко К. Р. Розробка колекції жіночого одягу в етностилі за методикою підвищення художньої довершеності виробу // К. Р. Тимочко, С. Г. Кулешова. – Вісник КНУТД. – 2013. – № 4. – С. 66-73.

3. Маєрчик Марія. Одяг як символічне тіло (на матеріалах української традиційної культури) [Ел. ресурс] – Режим доступу: <http://etno.kviv.uar.net/vvd/vvdetn/Body/Art08.htm>
4. Тканко З. Моделювання костюма в Україні ХХ століття: навч. посібник / З. Тканко, О. Коровицький. – Львів, 2000. – 94 с.
5. Надвідна Л. Етностиль у тренді // Л. Надвідна [Ел. ресурс] – Режим доступу: meridian.kpnu.edu.ua/2014/06/15/etno-styl-u-trendi/
6. Особистий сайт Вікторії Красновой [Ел. ресурс] – Режим доступу: <http://krasnova.com.ua/ru/collection/24/I/>
7. Особистий сайт Олесі Теліженко. [Ел. ресурс] – Режим доступу: <http://telizhenko.com.ua/2016/04/7-tendentsij-novoji-kolektsiji-etnoodyahu/>
8. Особистий сайт Каті Пшеченко. [Ел. ресурс] – Режим доступу: <http://www.pshechenko.com/gallery?id=359&g=20>
9. Фольклорний стиль в одязі. [Ел. ресурс] – Режим доступу: http://www.strana-ua.net/news/folklornij_stil_v_odjazi/2014-09-02-44
10. Сайт «Мокша». [Ел. ресурс] – Режим доступу: <http://moksha.inua/kramnvcva/RL27>

Этнодизайн и его реализация в современном проектировании костюма и индустрии моды

Чуприна Н. В., Гаевая И. Л., Паламар К. И.

Киевский национальный университет технологий и дизайна

На основе проведенного исследования можно сделать вывод, что произведения искусства и дизайна, созданные на основе этнической культуры, всегда будут иметь популярность у представителей соответствующего этноса. Популярность одежды с этническими мотивами, как показало проведенное исследование, служат тому примером и яркой иллюстрацией. Сугубо научный подход к анализу этнической культуры дает возможность раскрыть всю глубину и сложность избранного для исследования материала. Такой подход является нетипичным и необычным взглядом на, казалось, уже давно исследованные и изученные вещи и их глубинный символизм. Основательность раскрытия темы дает достаточно интересный материал для переосмысления принципов формирования этностиля в современной индустрии моды, обогащает традиционный взгляд на этнокультуру совсем новой, сугубо научной информацией. Это, в свою очередь, беспрекословно подчеркивает мысль, что связывает этнокультуру с современным этнодизайном.

Ключевые слова: мода, этнодизайн, индустрия моды, этническая культура, костюм, фольклорный стиль, ассоциация, этномода, этностиль

Ethnodesign and its realization in the modern planning of suit and fashion industry***Chouprina N. V., Gayova I. L., Palamar K. I.****Kyiv national university of technologies and design*

On the basis of the conducted research it is possible to make conclusion, that the works of art and design, created on the basis of ethnic culture, always will be popular at the representatives of proper ethnos. Popularity of clothes with ethnic motifs, as it is grounded in the conducted research, serve to that by an example and bright illustration. Especially scientific approach to the analysis of ethnic culture enables to expose all depth and complication of material, selected for research. Such approach is an untypical and unusual look on, seemed, already a long ago explored and studied things and their deep symbolism. The soundness of exposing of theme gives interesting material for new comprehension of forming of ethnostyle principles in modern fashion industry, enriches the traditional look on ethnic culture by very new, especially scientific information. This, in same queue, implicitly underlines idea, that binds ethnic culture to modern ethnodesign.

Keywords: *fashion, ethnodesign, fashion industry, ethnic culture, suit, folk-style, association, ethnofashion, ethnostyle*